

De Groepssectorfoto: De versterking van competenties van leerlingen in en door bedrijven

Departement Werk en Sociale Economie 2009. *Beleidsbarometer 2009: Groepssectorfoto*. Brussel: Vlaamse Overheid.

In de groepssectorfoto – een eerste uitgave van de Beleidsbarometer¹ – worden de sectoren met een convenant cijfermatig in kaart gebracht. De groepssectorfoto geeft sectoren en sociale partners een zicht op de realiteit in hun sector en op hun posities opzichte van het Vlaams gemiddelde en andere sectoren. Het is een instrument dat alle beleids- en sectorale actoren kunnen gebruiken als steunpunt en hefboom om in overleg en vanuit een sectorale invalshoek een strategisch beleid te voeren als antwoord op de huidige en toekomstige uitdagingen. De sectorale invulling van werkervaringsplaatsen door jongeren in het middelbaar onderwijs is een van de thema's die uitgebreid aan bod komen in de groepssectorfoto.²

Het verhogen van het aantal kwaliteitsvolle stages voor zoveel mogelijk leerlingen – vooral voor leerlingen in finaliteitsopleidingen³ – is als doelstelling opgenomen in het Vlaams regeerakkoord. Hiermee blijft het beter op spoor zetten van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt een prioriteit van de nieuwe Vlaamse regering 2009-2014. In het kader van de sectorconvenants worden werkgevers aangemoedigd om meer en betere werkervaringsplaatsen ter beschikking te stellen aan jongeren om de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt te optimaliseren.

In dit artikel rapporteren we over de sectorale spreiding van werkervaringsplaatsen voor jongeren

in het middelbaar onderwijs. In het eerste deel zoomen we in op de werkervaringsplaatsen in het stelsel van leren en werken, met name in de leertijd en het deeltijds beroepssecundair onderwijs. Daarna worden de leerlingstages in het voltijds secundair onderwijs in sectoren met een convenant onder de loep genomen.

Werkervaringsplaatsen voor jongeren in het stelsel van leren en werken

Sinds september 2008 is het nieuwe decreet over het stelsel 'Leren en Werken' van kracht. Met dit decreet wil men vooral het voltijdse engagement voor zoveel mogelijk jongeren in het deeltijds onderwijs realiseren. De vroegere invulling met een of twee dagen per week deeltijds leren vanaf 15 of 16 jaar werd gewijzigd in een voltijdse invulling van minimaal 28 uren per week met afwisselend leren en werken, dat wil zeggen met een component leren en een component werkplekleren. Aan het gedogen dat een jongere onbeperkt in de tijd enkel deeltijds naar school komt en voor de rest van de week geen zinvolle tijdsbesteding heeft, wordt een einde gemaakt. In het stelsel van leren en werken onderscheiden we drie systemen: de leertijd, het deeltijds beroepssecundair onderwijs

en de deeltijdse vorming. In het stelsel kan de leerling zich in een van volgende vier trajecten bevinden: persoonlijk ontwikkelingstraject, voortraject, brugtraject of arbeidsdeelname.

Hieronder richten we ons op de twee belangrijkste deeltijdse leersystemen waarin jongeren leren kunnen combineren met arbeidsdeelname: de leertijd (georganiseerd door Syntra Vlaanderen en Syntra) en het deeltijds beroepssecundair onderwijs (DBSO) waarin respectievelijk bijna 4 000 en iets minder dan 7 000 leerlingen ingeschreven zijn. De finaliteit van deze systemen is het opleiden van jongeren en kwalificeren voor een beroep, idealiter via tewerkstelling. In het kader van het nieuwe decreet betekent dit dat er meer dan 11 000 werkervaringsplaatsen nodig zijn voor deze jongeren.

Hoe groot het aanbod is aan werkervaringsplaatsen voor jongeren uit het stelsel van leren en werken, is echter niet gekend. Wel bekend is het aantal jongeren uit de leertijd en het DBSO dat op 1 februari 2009 een werkervaringsplaats had, alsook hoe deze werkervaringsplaatsen verspreid waren over sectoren met een convenant. In het gedeelte van de leertijd wordt ook dieper ingegaan op de gekozen opleidingsgebieden en de instroom ervan naar sectoren.

Syntra-leertijd

De leertijd is een opleidingsvorm waarbij jongeren een beroep leren in de dagelijkse praktijk van een onderneming. Ze combineren vier dagen beroepsgerichte praktijkopleiding in een onderneming met één dag theoretische vorming in een campus van Syntra. Een doorsnee opleiding duurt drie jaar, maar kan ingekort worden als de jongere een zekere vooropleiding heeft. De beroepsgerichte praktijkopleiding vormt de kern van de opleiding: zonder werkplek in een onderneming kan een jongere niet ingeschreven worden in de leertijd. De leertijd realiseert hiermee per definitie een voltijds engagement. De tijd dat een leerjongere alleen maar bij een kapper, slager of bakker aan de slag kon, is al vele jaren achter de rug. Vandaag hebben de leertijdjongeren de keuze uit meer dan 200 verschillende beroepen.

Dat het systeem van leertijd werkt, wordt bevestigd in de jaarlijkse schoolverlatersenquête van de VDAB (2009). De cijfers tonen aan dat deze

opleidingsvorm een zeer goede doorstroming naar de arbeidsmarkt verzekert: 90% van de leertijdjongeren is een jaar na het afstuderen aan het werk, hetzij bij de onderneming waarmee ze een leerovereenkomst hadden, hetzij in een ander bedrijf. 18% van hen heeft na vijf jaar zelfs een eigen bedrijf (Significant, 2009).

Op 1 februari 2009 hadden in totaal 3 873 jongeren een leerovereenkomst afgesloten. Bijna acht van de tien leerovereenkomsten waren afgesloten in sectoren met een convenant, waarvan maar liefst 90% in 7 van de 28 sectoren met een convenant. De bouwsector telt veruit de meeste leerovereenkomsten. Meer dan een op de vijf van alle leertijdjongeren heeft een werkervaringsplaats in de bouwsector. De sector van de kappers, fitness en schoonheidszorgen volgt met 644 overeenkomsten of 17% van alle leertijdjongeren. De autosector en aanverwante sectoren, en de horecasector nemen 11% en 9% van de leerovereenkomsten voor hun rekening. Van de sectoren zonder convenant is vooral de sector van de zelfstandige kleinhandel populair bij leertijdjongeren (6% van het totaal).

De overgrote meerderheid van de leertijdjongeren heeft gekozen uit 15 van de meer dan 200 opleidingen. Kapper is het meest bevolkte opleidingsgebied met 635 leertijdjongeren, gevolgd door kleinhandelaar (390) en restauranthouder (325). Metselaar/betonwerker (237) en garagehouder/hersteller (210) sluiten het rijtje af van opleidingsgebieden met meer dan 200 jongeren.

De instroom in sectoren vanuit de verschillende opleidingsgebieden is niet altijd eenduidig. Bij sommige opleidingsgebieden zijn de werkervaringsplaatsen van de leertijdjongeren verspreid over verschillende sectoren, terwijl bij andere opleidingsgebieden de leertijdjongeren haast allen hun werkervaringsplaats hebben in een bepaalde sector. Het betreft vooral opleidingsgebieden die zeer sectorspecifiek zijn. Meer dan 90% van de leertijdjongeren uit de opleidingsgebieden kapper, metselaar/betonwerker, garagehouder/hersteller, carrosseriehersteller, sanitair installateur/loodgieter en tuinaannemer heeft zijn/haar werkervaringsplaats in één bepaalde sector, terwijl de leertijdjongeren uit de opleidingsgebieden restauranthouder, schrijnwerker/timmerman, elektrotechnisch instal-

lateur en brood- en banketbakker in verscheidene sectoren actief zijn.

Door het aantal leerovereenkomsten te positioneren tegenover de omvang van de sector in de tewerkstelling, krijgen we een idee van de mate waarin leerovereenkomsten vertegenwoordigd zijn in de sector in vergelijking met het Vlaams gemiddelde. Figuur 1 toont dat in Vlaanderen gemiddeld 1,9 leerovereenkomsten per 1 000 jobs worden afgesloten en dat maar liefst 10 van de 28 sectoren beter presteren dan het Vlaams gemiddelde. De sector van de kappers, fitness en schoonheidszorgen is de absolute koploper met 70 leerovereenkomsten per 1 000 jobs, gevolgd door de autosector en aanverwante sectoren en de sector van de elektriciens die respectievelijk goed zijn voor 24 en 11 overeenkomsten per 1 000 jobs. De bouwsector – die in absolute aantallen de meeste leerovereenkomsten

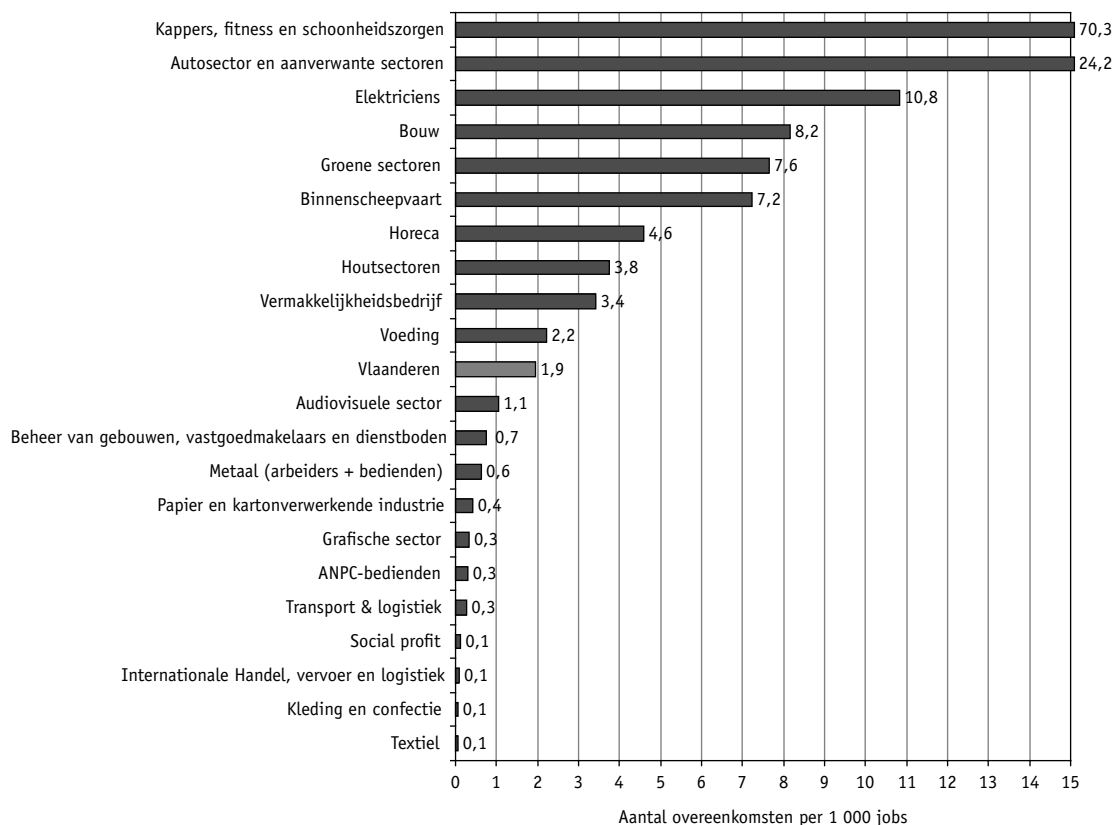
telt – neemt de vierde plaats in met ruim 8 overeenkomsten per 1 000 jobs.

Deeltijds Beroepssecundair Onderwijs

Ook in het deeltijds beroepssecundair onderwijs kunnen jongeren al doende een beroep leren. Ze volgen twee dagen per week een technische en praktische opleiding in een centrum deeltijds onderwijs (CDO) of deeltijdse vorming (CDV) en combineren dit idealiter met drie dagen werkervaring in een bedrijf. Reguliere werkgevers uit alle sectoren kunnen een opleidingsvergoeding krijgen als ze jongeren tewerkstellen en hen op die manier aansluitend op de schoolopleiding een praktijkopleiding verschaffen. Onder tewerkstelling verstaan we elke vorm van reguliere bezoldigde tewerkstelling op basis van een overeenkomst, bijvoorbeeld een deeltijdse arbeidsovereenkomst, een

Figuur 1.

Aantal leerovereenkomsten per 1 000 jobs volgens sector

Bron: Syntra Vlaanderen, VDAB-studiedienst, momentopname 1/02/2009 (Bewerking Departement WSE)

werknemersleercontract, een contract individuele beroepsopleiding, een beroepsinlevingsovereenkomst, een interim-contract of een tewerkstelling via sociale maribel.

Een behoorlijk aandeel van de jongeren uit het DBSO blijkt echter nog niet rijp te zijn voor de reguliere arbeidsmarkt, bijvoorbeeld omdat ze niet de gepaste beroepsattitudes hebben of onvoldoende gemotiveerd zijn. Voor deze jongeren worden alternatieven voorzien zoals brugprojecten, voortrajecten en persoonlijke ontwikkelingstrajecten. Deze initiatieven zijn bedoeld om de jongere voor te bereiden op tewerkstelling.

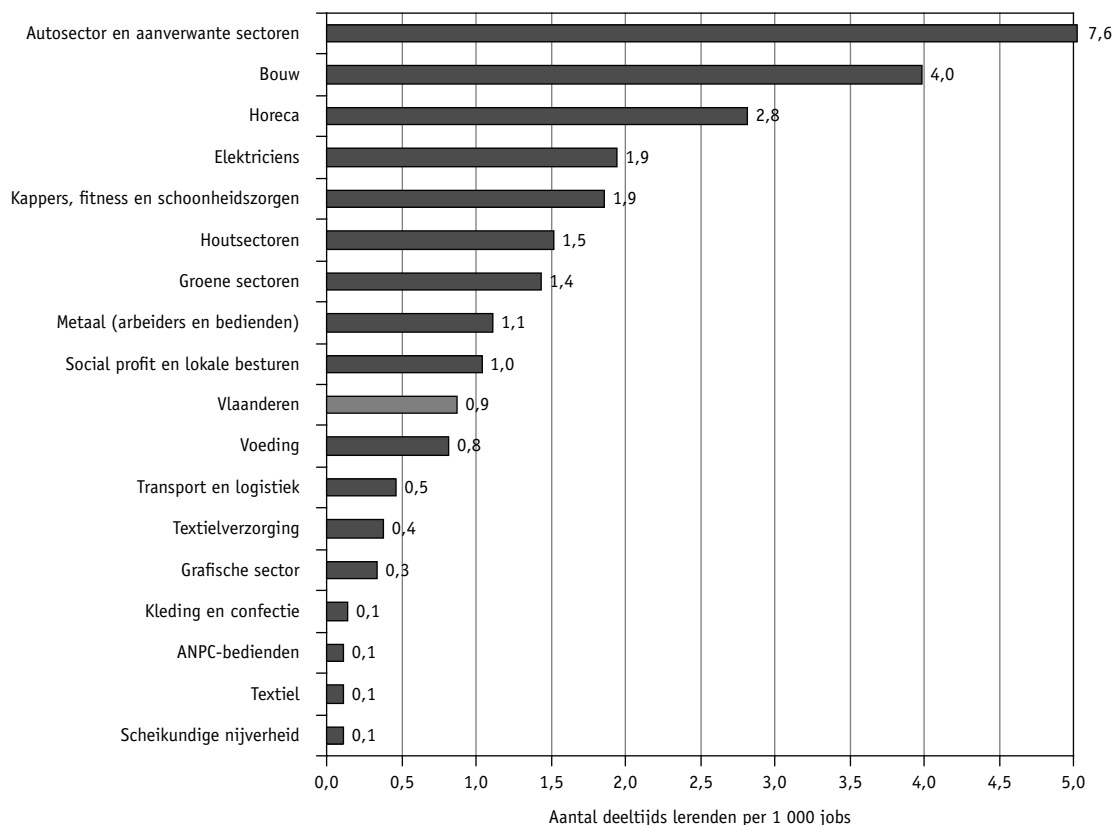
Problematischer is echter dat bepaalde jongeren die rijp worden geacht voor de arbeidsmarkt geen werkervaringsplaats vinden. Uit de schoolverlaters-enquête van de VDAB blijkt immers dat jongeren

die hun opleiding niet combineren met werkervaring minder kansen hebben op de arbeidsmarkt dan leeftijdgenoten die wel ervaring hebben: 34,3% van de DBSO-schoolverlaters zonder werkervaring is een jaar na het verlaten van de school nog steeds werkzoekend, bij schoolverlaters met werkervaring is dit 19,2% (VDAB-studiedienst, 2009).

Op 1 februari 2009 hadden in totaal 1 738 jongeren uit het DBSO een werkervaringsplaats in de reguliere arbeidsmarkt. Ruim acht van de tien deeltijds lerenden hadden een werkervaringsplaats in een van de 28 sectoren met een convenant, waarvan bijna 70% in 5 van de 28 sectoren. De bouwsector is – net als bij de leertijd – de meest populaire aanbieder van werkervaringsplaatsen voor deeltijds lerenden (24%). Op de tweede plaats staat de social profit en de lokale besturen genoteerd, die samen een aandeel van 15% vertegenwoordigen. Ook de

Figuur 2.

Aantal deeltijds lerenden per 1 000 jobs volgens sector

Bron: DBO, Departement O&V, VDAB-studiedienst, momentopname op 1/02/2009 (Bewerking Departement WSE)

horecasector, de metaalsector, en de autosector en aanverwante sectoren scoren goed met aandelen van respectievelijk 12%, 10% en 8%.

In figuur 2 werd het aantal deeltijds lerenden in de sectoren afgezet tegenover hun omvang in de tewerkstelling. Dit resulteert in een Vlaams gemiddelde van ongeveer 1 deeltijds lerende per 1 000 jobs. Figuur 2 laat zien dat de autosector en aanverwante sectoren de hoogst scorende sector is met bijna 8 deeltijds lerenden per 1 000 jobs. De bouwsector neemt de tweede plaats in met 4 deeltijds lerenden per 1 000 jobs. Daarna volgen de horecasector en de sector van de elektriciens die respectievelijk 3 en 2 deeltijds lerende jongeren per 1 000 jobs hebben.

Leerlingenstages in het voltijds secundair onderwijs

In het kader van de herwaardering van het technisch en beroepssecundair onderwijs nemen de leerlingenstages een belangrijke plaats in in het actueel onderwijs- en arbeidsmarktbeleid. Ze versterken de praktijkgerichtheid van de opleiding en stellen de leerlingen in staat om zich een beeld te vormen van het latere beroepsleven. De sociale partners en de onderwijspartners stemden er in het kader van de Competentieagenda 2010 dan ook mee in om een aanbod te voorzien van 75 000 leerlingenstages per jaar.

De leerlingenstages, die hier in kaart worden gebracht, zijn stages van jongeren die zijn ingeschreven in de laatste jaren van het voltijds kunst-, technisch, beroeps- en buitengewoon voltijds secundair onderwijs, en waar de stage deel uitmaakt van de opleiding.⁴ De duur van de stage is onder meer afhankelijk van de onderwijsvorm, het doorstromings- dan wel finaliteitsgericht karakter van de opleiding en de invulling en de doelen van het leerplan van de betreffende opleiding. Voor leerlingen in een studierichting met veel doorstromingsmogelijkheden worden er vooral ervarings- of kennismakingsstages aangereikt, wat een uitstekend hulpmiddel is voor de beroepsoriëntering van leerlingen. Voor leerlingen die in een studierichting zitten die gericht is op arbeidsfinaliteit worden vooral intensieve stages georganiseerd. Zo leren zij de 'knepen van het vak' op de werkvloer. Daarnaast

kan een leerlingenstage zowel in blok als alternerend worden georganiseerd. Bij een alternerende stage wordt de stage georganiseerd met vaste tussentijden en gespreid over het ganse schooljaar dan wel over een bepaalde periode ervan (semester, trimester, ...), terwijl een blokstage over een ononderbroken periode van een of meer weken loopt, eventueel meermaals per schooljaar.

Om dit te monitoren werd een registratiesysteem opgezet vanuit het Ministerie van Onderwijs en Vorming. Aangezien deze registratie nieuw is, moet bij de vergelijking met het verleden rekening gehouden worden met een foutenmarge, maar mits deze bedenking, zijn de cijfers zeer positief te noemen. Het aantal leerlingenstages is wel degelijk aan het groeien: tijdens het schooljaar 2007-2008 werden ruim 120 000 stages voor bijna 60 000 leerlingen uit het secundair onderwijs georganiseerd, terwijl het in het schooljaar 2006-2007 ging om ongeveer 106 000 stages voor 54 500 leerlingen.

In het schooljaar 2007-2008 werd ruim 84% van de stageplaatsen georganiseerd in sectoren met een convenant. De social profit en de lokale besturen zijn met ruim 62 000 stageplaatsen (of meer dan de helft van alle stageplaatsen) zonder twijfel de grootste aanbieders van stageplaatsen aan leerlingen uit het voltijds secundair onderwijs, gevolgd door de metaalsector en de bouwsector die aandelen van respectievelijk 6,0% en 5,3% laten optekenen.

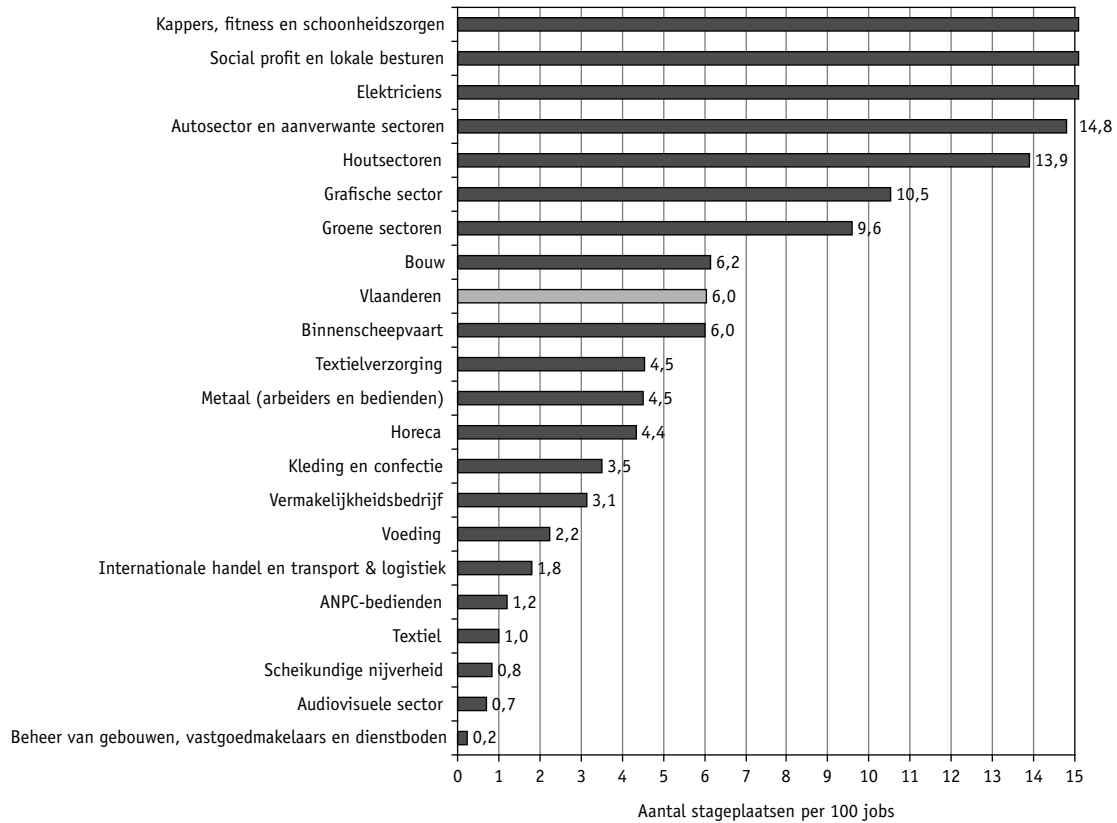
Figuur 3 toont aan dat in Vlaanderen gemiddeld 6 stageplaatsen per 100 jobs worden georganiseerd en dat maar liefst 8 van de 28 sectoren beter presteren dan het Vlaams gemiddelde. De drie hoogst scorende sectoren zijn de kappers, fitness en schoonheidszorgen (46 stageplaatsen per 100 jobs), de social profit en lokale besturen (25 stageplaatsen per 100 jobs) en de elektriciens (16 stageplaatsen per 100 jobs). Ook de autosector en aanverwante sectoren, de houtsectoren, de grafische sector en de groene sectoren scoren beter dan gemiddeld in Vlaanderen.

De volledige groepssectorfoto en de bijhorende gedetailleerde tabellen kunnen op de website www.werk.be gedownload worden.

Faiza Djait
Departement Werk en Sociale Economie

Figuur 3.

Aantal stageplaatsen per 100 jobs volgens sector in het schooljaar 2007-2008

Bron: Departement O&V (bewerking Departement WSE)

Noten

1. De Beleidsbarometer is een nieuwe reeks waarin het departement Werk en Sociale Economie jaarlijks een beleids-thema uitgebreid belicht.
2. In de groepssectorfoto komen ook de volgende thema's aan bod: (1) de impact van de economische crisis op sectoren, (2) de vergrijzing van werknemers, (3) de kwaliteit en het welzijn op het werk, (3) de vacaturemarkt, (4) de competentieversterking van werknemers en werkzoekenden en (5) het werknemersverloop in de sectoren.
3. Finaliteitsopleidingen zijn opleidingen die niet gericht zijn op doorstroming naar een vervolgopleiding, maar die tot doel hebben dat afgestudeerden instromen op de arbeidsmarkt.

4. Het betreft leerlingen die zijn ingeschreven in hetzij een leerjaar van de derde graad TSO en KSO, hetzij het vervolmakingsjaar van de tweede graad BSO, hetzij een leerjaar van de derde of vierde graad BSO, hetzij het modulair onderwijs, hetzij in het BuSO (OV2, OV3 en OV4).

Bibliografie

- Vlaams regeerakkoord 2009-2014. *Een daadkrachtig Vlaanderen in beslissende tijden*. juli 2009.
- VDAB-studiedienst. 2009. *Werkzoekende schoolverlaters in Vlaanderen 24ste studie 2007-2008*.
- Significant. 2009. *Effectiviteitsmeting 2008 Syntra – Integrale kwaliteitszorg*.